Hulpverleningsdienst Flevoland
Dienst GGD

Een herhalingsonderzoek naar de gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen van groep 2 en groep 8 in de gemeente Almere

Lelystad, november 2005

Kiezen voor je Tanden

eerste herhaling

Gemeente Almere

Colofon:

KIEZEN VOOR JE TANDEN - Gemeente Almere

Herhalingsonderzoek naar de gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen in de gemeente Almere

Tekst: Ciska van der Poel, tandheelkundig preventief medewerker, dienst GGD

Met dank aan: leerkrachten, ouders en leerlingen van de deelnemende basisscholen
Samenwerkingsverband FlevoTand
Annet van Asselt, epidemioloog
Units afdeling Jeugd, Hulpverleningsdienst Flevoland
Jasper Sondervan, stagiair opleiding mondzorgkunde

Uitgave: Hulpverleningsdienst Flevoland, Plaats 1,
Postbus 1120, 8200 BC Lelystad, tel.: 0320-276211
e-mail: c.vanderpoel@hvdf.nl

Inhoud

SAMENVATTING **4**

1. INLEIDING **6**

2. HET DOEL VAN HET ONDERZOEK **6**

2.1. DOELSTELLING 6
2.2. VRAAGSTELLING 6

3. ONDERZOEKSPOPULATIE **7**

4. METHODE EN OPZET **7**

4.1. DE VRAGENLIJST 7
4.2. HET GEBITSONDERZOEK 8
4.3. GEGEVENSVERWERKING 9

5. RESULTATEN **10**

5.1. ONDERZOEKSPOPULATIE, DEELNAME EN ACHTERGROND 10
5.2. RESPONS VRAGENLIJSTEN 10
5.3. GEBITSSCORE 10
5.4. GEBITSSCORE PER SCHOOL 11
5.5. TANDARTSBEZOEK 12
5.6. FLUORIDE GEBRUIK 13
5.7. BEUGELS 13
5.8. TANDEN POETSEN 13
5.9. TANDHEELKUNDIGE ADVISERING OP HET CONSULTATIEBUREAU. 15
5.10. BEHOEFTE AAN VOORBEELDEN OF SUGGESTIES VOOR TRAKTATIES VOOR IN DE KLAS. 15
5.11. BEHOEFTE AAN INFORMATIE OVER GEBITSVERZORGING 15

6. DISCUSSIE **16**

7. VERGELIJKING ONDERZOEKSRESULTATEN VAN ALLE GEMEENTEN IN FLEVOLAND. **17**

8. VERGELIJKING RESULTATEN ONDERZOEK 1999 EN 2005 IN ALMERE **19**

8.1. VRAGENLIJST 19
8.2. AANTALLEN EN PERCENTAGES 19
8.3. ACTIE NAAR AANLEIDING CONCLUSIES 1999 21

9. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN **22**

CONCLUSIES 22
AANBEVELINGEN 23
TOEKOMSTIG ONDERZOEK 24

10. OVERIGE ONDERZOEKSRAPPORTEN IN FLEVOLAND **25**

Bijlagen

1. Brief aan ouders van leerlingen van groep 2/ groep 8
2. Vragenlijst voor leerlingen van groep 8
3. Vragenlijst voor ouders van leerlingen van groep 8
4. Vragenlijst voor ouders van leerlingen van groep 2

Samenvatting

Onderzoek

In het voorjaar van 2005 is onderzoek gedaan naar de gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen in de gemeente Almere. Dit onderzoek is een herhaling van het gebitsonderzoek dat in 1999 is uitgevoerd. In dit kader kan het onderzoek uit 1999 gezien worden als 0-meting en biedt het herhalingsonderzoek uit 2005 de mogelijkheid vergelijkingen te maken. Om deze vergelijkingen te waarborgen zijn beide onderzoeken uitgevoerd volgens hetzelfde protocol. Het doel van dit onderzoek was inzicht te krijgen in de gebitstoestand en het gedrag ten aanzien van het eigen gebit van deze kinderen. Door de twee onderzoeken met elkaar te vergelijken kan inzicht gekregen worden in meetbare veranderingen in de gebitstoestand en het gedrag ten aanzien van het eigen gebit van leerlingen en veranderingen in het gedrag van ouders ten aanzien van het gebit van hun kind over een tijdspanne van ongeveer zes jaar. Resultaten uit dit onderzoek maken het mogelijk om gericht beleid te formuleren op het gebied van de collectieve preventieve jeugdtandzorg.
Het onderzoek werd verricht door middel van vragenlijsten voor leerlingen uit groep 8 en vragenlijsten voor ouders van leerlingen uit groep 2 en groep 8. In totaal zijn er 1535 vragenlijsten uitgezet waarvan er 989 ingevuld zijn geretourneerd (respons is 64%). Naast de vragen die gesteld zijn over mondhygiënische factoren zijn er aan de ouders vragen gesteld omtrent geboorteland en gewenste informatievoorziening m.b.t. mondverzorging en verjaardagtraktaties van hun kind. Naast de gegevensverzameling via vragenlijsten werd er een gebitsonderzoek uitgevoerd bij zowel de leerlingen van groep 2 als leerlingen van groep 8. In de gemeente Almere zijn er 772 kinderen op gebitsscore (gaaf of niet gaaf (melk) gebit) onderzocht. In totaal 15 van de 68 basisscholen in Almere hebben aan het onderzoek meegewerkt.

Resultaten

68% van de onderzochte leerlingen uit groep 2 heeft een gaaf melkgebit; 89% van de onderzochte leerlingen uit groep 8 heeft een gaaf blijvend gebit. In de afgelopen zes jaar is het gemiddelde percentage “gaaf gebit” voor groep 2 met 4% verlaagd en voor groep 8 met 13% verhoogd. De gebitsscore per school is vooral voor de groepen 2 verschillend; het percentage gaaf gebit scoort per school tussen de 43 en de 96. Van de onderzochte groepen 2 zijn de percentages gaaf gebit van 8 van de 15 scholen verslechterd ten opzichte van zes jaar geleden. De percentages gaaf gebit voor de onderzochte groepen 8 laten voor slechts 2 van de 15 scholen een verslechtering zien ten opzichte van zes jaar geleden.
Minimaal tweederde van alle kinderen poetst tweemaal per dag het gebit. In groep 2 is er een significante relatie gevonden tussen 2x per dag poetsen en het hebben van een gaaf gebit. De helft van alle ouders poetst hun kleuter elke dag na terwijl een kwart van de ouders vaker per dag napoetst. Het napoetsen dat ouders doen bij jonge kinderen blijkt een gunstig effect te hebben op het gebit van de kinderen.
De tandarts wordt goed bezocht; 98% van alle gezinnen gaat minimaal 1x per jaar voor gebitscontrole naar een tandarts.
33% van alle ouders van 5/6 jarigen heeft op het consultatiebureau informatie gekregen omtrent mondgezondheid, dit percentage was zes jaar geleden nog 43%.
Een kwart tot eenderde van alle ouders wenst meer informatie te krijgen over verjaardagtraktaties en gebitsverzorging, waarbij opvallend veel buitenlandse moeders meer geïnformeerd willen worden ten opzicht van Nederlandse moeders (respectievelijk 54% en 22%). Wilden de meeste ouders zes jaar geleden informatie via de tandarts of via folders ontvangen, momenteel wenst meer dan de helft van de ouders de informatie via lessen of ouderbijeenkomsten op school.

Conclusies en aanbevelingen

Geconcludeerd kan worden dat de gebitstoestand en mondhygiëne van veel leerlingen in Almere goed is. Het percentage gave gebitten uit beide leeftijdsgroepen ligt boven het Flevolandse gemiddelde. De gemiddelde gebitsscore “gaaf gebit” in de provincie Flevoland is 60% voor groep 2 en 73% voor groep 8. Er zijn wel grote verschillen in gebitstoestand tussen scholen onderling gemeten. Dit verschil geldt ook voor het percentage leerlingen dat niet 2x per dag de tanden poetst. Uit de resultaten komt naar voren, net als zes jaar geleden, dat het poetsgedrag van leerlingen en het napoetsen van ouders van 5/6 jarigen van positieve invloed is op de gebitsscore van de kinderen.

Per school zijn alle resultaten geanalyseerd zodat er per school actie kan worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zijn representatief voor, en worden vertaald naar, alle scholen in de gemeente Almere. De basisscholen die niet hebben meegedaan aan dit onderzoek worden zeker betrokken bij de besprekingen rond eventuele preventieve acties ter verbetering van de mondgezondheid van zogenaamde risicogroepen.

Het is belangrijk om het percentage gave gebitten daar waar die hoog is ook hoog te houden en indien deze voor verbetering vatbaar is deze ook te helpen verbeteren. Een belangrijk signaal is de verslechtering van de gebitstoestand van 5/6 jarigen. Deze situatie geldt ook voor 4 van de 6 gemeenten in Flevoland. Voor groep 8 leerlingen is het percentage gaaf gebit in alle gemeenten de afgelopen zes jaar verbeterd. Aanbevolen wordt dan ook om extra preventieve maatregelen aan te bieden aan ouders van jonge kinderen. Een gezamenlijk pakket van preventieve acties kan worden aangeboden door tandartsen, mondhygiënisten, consultatiebureaus en de GGD.
Daarnaast moet er aandacht blijven voor de hogere groepen van het basisonderwijs om het hoge percentage gave gebitten ook hoog te houden. Door elders in Nederland uitgevoerd onderzoek blijkt dat niet alleen cariës het gebit bedreigt maar dat een nieuw probleem zich aandient: tanderosie. Omdat vooral de groep tieners/pubers door hun eetpatroon een doelgroep is voor dit probleem en omdat er signalen zijn dat tanderosie zich zeer snel uitbreidt onder deze doelgroep, is preventie en voorlichting voor deze groep kinderen in de nabije toekomst erg belangrijk.

1. Inleiding

In de provincie Flevoland heeft de GGD van de Hulpverleningsdienst Flevoland (HVDF) onder andere de wettelijke taak om collectieve tandheelkundige gezondheidsvoorlichting en -opvoeding (TGVO) uit te voeren. Deze collectieve tandheelkundige voorlichting wordt aangeboden aan kinderen en adolescenten van 0 tot 19 jaar en hun ouders en wordt zoveel mogelijk tijdens bestaande onderzoeken, consulten en lessen op school gegeven. De HVDF biedt zoveel mogelijk ondersteuning aan diverse intermediairs bij de voorlichting. Aan leerkrachten en docenten van basis- en voortgezet onderwijsscholen en leidsters van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven worden lesmaterialen uitgeleend, er worden lessen en ouderbijeenkomsten over mondhygiëne verzorgd en tandheelkundige voorlichtingsprotocollen aangeboden. Om diverse voorlichtingsactiviteiten goed te kunnen uitvoeren is het van belang dat de HVDF inzicht heeft in de gebitssituatie en in het gedrag van jeugdigen in de regio voor zover dit samenhangt met de mondgezondheid.

In 1993 is door de GGD Flevoland gestart met het uitvoeren van tandheelkundig epidemiologisch onderzoek onder leerlingen van groep 2 en groep 8 van het basisonderwijs.
In 1999 is de eerste cyclus van onderzoeken in de zes Flevolandse gemeenten afgerond.
De onderzoeksresultaten uit het onderhavige onderzoek worden vergeleken met de resultaten uit 1999. In dat jaar is er voor het eerst in beide groepen (groep 2 en groep 8) in de gemeente Almere onderzoek gedaan naar de gebitssituatie en mondhygiëne van basisschoolleerlingen. Met de verkregen onderzoeksgegevens is het mogelijk om tandheelkundige preventie beter te kunnen aanbieden aan groepen leerlingen indien de mondhygiëne en gebitssituatie voor verbetering vatbaar zijn.

Voor u ligt het rapport van het herhalingsonderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen in de gemeente Almere binnen de provincie Flevoland. De opzet en uitvoering van het herhalingsonderzoek is vergelijkbaar met die van 1999. Hierdoor is het mogelijk om onderzoeksgegevens te vergelijken. Door onderzoek regelmatig te herhalen kunnen trends in voorkomende mondgezondheidsproblemen gesignaleerd worden. Elk onderzoek heeft tot nu toe een bijdrage geleverd aan effectievere tandheelkundige preventie, specifiek gericht op risicogroepen. Door het aanleveren van onderzoeksgegevens omtrent de gebitssituatie van de eigen inwoners wordt het gemeentebestuur van Almere op de hoogte gebracht van het belang van diverse interventies om de gebitstoestand goed te houden of zo nodig te helpen verbeteren.

2. Het doel van het onderzoek

2.1. Doelstelling

Het doel van het gebitsonderzoek is inzicht te krijgen in de gebitssituatie en factoren die hiermee kunnen samenhangen van leerlingen uit groep 2 en groep 8 van basisscholen in de gemeente Almere. Met behulp van de onderzoeksgegevens kan beter richting gegeven worden aan diverse tandheelkundige voorlichtingsactiviteiten.

2.2. Vraagstelling

Uitwerking van de doelstelling geeft de volgende vraagstellingen:

1. Hoe ziet de gebitstoestand van 5/6 en 11/12 jarige leerlingen in Almere eruit?
2. Hoe vaak poetsen de kinderen de tanden?
3. Hoe vaak wordt er bij de kleuters nagepoetst?
4. Zijn er verschillen in gebitstoestand en mondhygiëne tussen groepen kinderen?
5. Hoe vaak gaan kinderen jaarlijks voor controle naar de tandarts?
6. Hoeveel kinderen gaan nooit naar een tandarts voor controle?
7. Hoeveel mensen hebben voorlichting via het consultatiebureau gekregen?
8. Hoeveel ouders hebben behoefte aan meer informatie rond mondverzorging?
9. Is er een verandering te zien in gebitstoestand en mondhygiëne ten opzichte van zes jaar geleden?

3. Onderzoekspopulatie

In de gemeente Almere zijn in totaal 68 basisscholen; 41 scholen in Almere-stad, 18 scholen in Almere-Buiten en 9 scholen in Almere-Haven. Er zijn 15 scholen gevraagd mee te willen werken aan het gebitsonderzoek. Dit zijn dezelfde 15 scholen die zes jaar geleden ook aan het onderzoek hebben meegewerkt.
In Almere-Haven hebben de volgende scholen meegedaan aan het onderzoek: 1e Almeerse Montessorischool, De Klaverweide, De Ark en de Loofhut. In totaal zijn er 105 kinderen uit groep 2 en 107 uit groep 8 benaderd.
In Almere Buiten hebben de volgende scholen meegedaan aan het onderzoek: Buitenburcht en Bommelstein, 108 kinderen uit groep 2 en 95 uit groep 8 zijn benaderd.
In Almere-stad hebben de volgende scholen meegedaan aan het onderzoek: Ichthus, Waterlandschool, Kraanvogel, Pantha Rhei, Pirouette, Waterhoek, Vedelaar en de Waterspiegel, 376 kinderen uit groep 2 en 271 uit groep 8 zijn benaderd.
De onderzoeksgroep bestond uit 1062 leerlingen waarvan 589 leerlingen uit groep 2 en 473 leerlingen uit groep 8. Door leerlingen uit groep 2 en groep 8 bij het onderzoek te betrekken kan er een beeld worden verkregen van zowel het melkgebit (groep 2) als van het blijvend gebit (groep 8).

4. Methode en opzet

De tandartsen in de gemeente Almere zijn schriftelijk op de hoogte gesteld van het geplande onderzoek. De geselecteerde scholen zijn zowel telefonisch als schriftelijk gevraagd hun medewerking te willen verlenen aan het onderzoek. De vragenlijsten en brieven bestemd voor de ouders zijn vooraf ter informatie aan de scholen toegezonden. Na het teamoverleg binnen de school is er een afspraak voor het gebitsonderzoek gepland.

Het onderzoek is uitgevoerd in het voorjaar van 2005 en bestond uit de volgende onderdelen:
1 een vragenlijst voor ouders van leerlingen uit groep 8
2 een vragenlijst voor ouders van leerlingen uit groep 2
3 een vragenlijst voor leerlingen van groep 8
4 een gebitsonderzoek voor leerlingen uit groep 2
5 een gebitsonderzoek voor leerlingen uit groep 8

4.1. De vragenlijst

Ouders van basisschoolleerlingen hebben een belangrijke invloed op het gedrag dat hun kinderen hebben ten aanzien van het gebit. Het is dus belangrijk informatie van ouders hierover te krijgen. Er is daarom aan de ouders van leerlingen uit groep 2 en groep 8 gevraagd een vragenlijst over mondverzorging van hun kind in te vullen. Aan leerlingen van groep 8 is gevraagd een eigen vragenlijst in te vullen; zij kunnen zelf informatie verstrekken omtrent verschillende aspecten van de eigen mondverzorging. De vragen over geboorteland van vader en moeder en over de gewenste informatievoorziening zijn alleen aan de ouders gesteld. Er zijn enkele overeenkomstige vragen gesteld aan ouders en leerlingen uit groep 8. Ten behoeve van de vergelijkbaarheid met het in 1999 uitgevoerde onderzoek zijn over het algemeen dezelfde vragen gesteld. Een aantal vragen is gewijzigd, zie hiervoor hoofdstuk 8.1 van dit verslag.

De vragenlijsten zijn in de juiste hoeveelheden naar de betreffende basisscholen opgestuurd. Verzocht werd deze vragenlijsten aan de leerlingen van de groepen 2 en 8 mee te geven om thuis door één van de ouders in te laten vullen. Op de dag dat het gebitsonderzoek op school zou plaatsvinden werden de ingevulde vragenlijsten verzameld door de onderzoeker. De vragenlijsten voor leerlingen van groep 8 werden klassikaal ingevuld, voorafgaand aan het gebitsonderzoek. De vragenlijsten voor ouders waren voor een belangrijk deel gericht op de mate van “gebitsbewust” gedrag.

Onder gebitsbewust gedrag wordt in het kader van dit onderzoek verstaan:
Het gedrag dat met opzet is gericht op het voorkómen van afwijkingen in de mond en/of het beperken van de schade ten gevolge van die afwijkingen. De volgende preventieve maatregelen en handelingen worden hieronder begrepen:

1 *regelmatig en systematisch poetsen van tanden, kiezen en tandvlees;*
2 *dagelijks gebruik van een juiste aanbevolen hoeveelheid fluoride in de vorm van het tweemaal tandenpoetsen met fluoride-tandpasta*
3 *beperking van het aantal eetmomenten per dag tot 7 (= drie hoofdmaaltijden en maximaal vier keer iets tussendoor);*
4 *regelmatig bezoek aan de tandarts.*

Naast algemene vragen over de achtergrond van de kinderen zoals geslacht, geboortedatum en etnische groepering bevatten de lijsten vragen over frequentie, manier waarop, het controleren van en het tijdstip van het tandenpoetsen en het eventueel napoetsen door de ouder(s). Tevens werden er vragen gesteld over het tandartsbezoek, fluoridegebruik, beugels, poetsles en behoefte aan informatie over mondverzorging.

4.2. Het gebitsonderzoek

De gebitstoestand werd door de tandheelkundig preventief medewerker van de HVDF beoordeeld door het gebit te bekijken waarna werd genoteerd of het gebit gaaf[1] of niet gaaf was. Bij kinderen van 5/6 jaar werd alleen het melkgebit beoordeeld. Bij kinderen van 11/12 jaar werd alleen het blijvend gebit beoordeeld. Onder een gaaf gebit wordt verstaan een gebit:

1 zonder gaatjes
2 zonder vullingen
3 zonder getrokken elementen wegens cariës (vastgesteld door navraag)

Bij twijfel over gaatjes, vullingen of getrokken elementen werd het gebit als gaaf genoteerd.

Het onderzoek is uitgevoerd conform de door de heer Kalsbeek, tandarts/epidemioloog, aanbevolen en geïnstrueerde methode.

Gaatjes zijn defecten waarbij het oppervlak duidelijk onderbroken is. Bruine streepjes, aangeboren glazuurafwijkingen en ontkalking van glazuur zijn niet als gaatjes beschouwd.

Vullingen zijn grijze, witte, zilverkleurige en gouden vullingen waarvoor geboord is. Ook kronen worden als vullingen beschouwd. Indien een kies geseald is, dat wil zeggen wanneer in een gave kies een laklaagje is aangebracht welke wit (doorzichtig) van kleur is, is deze niet als vulling geteld.

Elementen die ontbreken ten gevolge van een trauma of niet zijn aangelegd (vastgesteld door navraag), zijn buiten beschouwing gelaten.

Het volgende onderscheid tussen melkgebit en blijvend gebit is gehanteerd:
1 het melkgebit is witter van kleur dan het blijvend gebit;
2 de melkelementen zijn eenderde kleiner dan blijvende elementen;
3 de melkelementen lijken onderaan “ingesnoerd”;
4 de melkelementen hebben meer slijtvlakken. De snijranden en knobbels zijn weggeslepen.

Gemiddeld een week na het opsturen van de vragenlijsten naar de scholen werd het gebitsonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek werd zoveel mogelijk in een aparte ruimte zoals een koffiekamer, gymnastieklokaal of leeg lokaal op school uitgevoerd. De kinderen kwamen in groepjes van 3 à 4 bij de onderzoeker. Het gebit van het te onderzoeken kind werd met behulp van een otoscoop en een houten spatel bekeken. Hierbij werd gekeken of in het gebit één of meerdere gaatjes en/of vullingen zichtbaar waren. Het aantal werd hierbij niet geregistreerd. Ontbrekende elementen in verband met wisseling van het melkgebit naar blijvend gebit werden niet in de beoordeling betrokken.

[1] In het kader van dit onderzoek betekent “gaaf” dat er geen zichtbare (witte) vullingen of gaatjes in het gebit aanwezig zijn.

Er is niet gevraagd om eerst de tanden te poetsen. Wel werd rekening gehouden met het tijdstip van onderzoek, vaak werd het eten en drinken in de ochtendpauze na het onderzoek gepland. Op de ingevulde vragenlijst van de ouders van leerlingen uit groep 2 en op de vragenlijst ingevuld door leerlingen uit groep 8 werd de gebitsscore (gaaf of niet-gaaf gebit) genoteerd. Alleen de kinderen die toestemming hadden van hun ouders werden onderzocht.

4.3. Gegevensverwerking

De vragenlijsten zijn gedigitaliseerd en verwerkt door een extern bureau. De daaruit voortvloeiende SPSS-bestanden zijn intern door de epidemioloog van de HVDF geanalyseerd. Er is een statistische toets gebruikt (chi-2) om verschillen te toetsen. Bij een P-waarde kleiner dan 0.05 is er sprake van een statistisch significant verschil tussen groepen. Door afronding tellen percentages niet altijd op tot exact 100.

5. Resultaten

De absolute aantallen waarover de percentages in de volgende hoofdstukken berekend zijn staan vermeld in onderstaande tabellen. De N-waarden (bij respons) kunnen afwijken van het totale aantal indien de vraag bijvoorbeeld maar door een beperkt aantal respondenten is beantwoord of indien het een "vervolgvraag" betreft (bijvoorbeeld: informatie gewenst> zo ja, door wie?)

5.1. Onderzoekspopulatie, deelname en achtergrond

Het herhalingsonderzoek werd uitgevoerd op dezelfde basisscholen die in 1999 door jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen van de GGD zijn geselecteerd. In de gemeente Almere zijn in totaal 68 basisscholen, zes jaar geleden waren dit er 61. Medewerking van de scholen werd moeiteloos verkregen. Ouders en leerlingen uit groep 8 en ouders van leerlingen uit groep 2 hebben vragenlijsten ingevuld geretourneerd. Uiteindelijk hebben 772 van de 841 kinderen waarvan een vragenlijst is ingevuld, hun gebit laten onderzoeken. Door verlof of ziekte van de kinderen of door het niet verlenen van toestemming van de ouders zijn er 69 leerlingen die niet aan het onderzoek hebben deelgenomen. Kinderen uit groep 8 die geen toestemming hadden voor het gebitsonderzoek zijn niet onderzocht maar hebben wel op ons verzoek de vragenlijst ingevuld. Gemiddeld 75% van de onderzoekspopulatie blijkt Nederlandse ouders te hebben.
Aan de leerlingen van groep 8 is de vraag gesteld of zij in groep 2 ook op deze school zaten. Deze leerlingen waren dus ook bij het eerste gebitsonderzoek in 1999 betrokken. Van de 399 leerlingen die deze vraag hebben beantwoord, zijn er 271(68%) die hebben geantwoord dat ze zes jaar geleden op dezelfde school zaten en voor de 2^{e} keer aan het onderzoek hebben meegedaan.

5.2. Respons vragenlijsten

Aan ouders en ook aan leerlingen zelf (groep 8) is gevraagd een vragenlijst in te vullen. De vragenlijsten zijn via de betreffende leerkracht aan de leerlingen mee naar huis gegeven. In totaal zijn er 1535 vragenlijsten uitgezet waarvan er 989 ingevuld zijn geretourneerd. Dit is een respons van 64%. Het hoogste percentage ingevulde vragenlijsten (85%) komt van de leerlingen van groep 8.

Tabel 1: respons vragenlijsten van ouders en leerlingen uit groep 2 en 8

		Uitgezet: 1535	Ontvangen: 989 (64%)
Groep 2	Ouders	589	351 (59%)
Groep 8	Leerlingen	473	402 (85%)
	Ouders	473	236 (50%)

5.3. Gebitsscore

Om een indruk te krijgen van de gebitsstatus van groepen leerlingen (groep 2 en groep 8) is het percentage gave gebitten bepaald. "Gaaf gebit" betekent hier dat er geen zichtbare vullingen of gaatjes in het gebit aanwezig zijn. Er zijn 841 leerlingen benaderd voor het onderzoek, waarvan er in totaal 772 leerlingen zijn onderzocht; 410 leerlingen uit groep 2 en 361 leerlingen uit groep 8. De 69 kinderen die niet zijn onderzocht waren of afwezig of ziek op de dag van het onderzoek of hadden geen toestemming van hun ouders gekregen voor het onderzoek. Indien er geen toestemming werd verleend door de ouders werd als belangrijkste reden hiervoor vermeld: "gaat al regelmatig naar de tandarts", "niet nodig", "wil zelf niet", "is bang voor de tandarts".

Groep 2: Van de 410 onderzochte leerlingen hebben er 278(68%) een gaaf melkgebit. Er is een significant verschil aangetoond tussen buitenlandse en Nederlandse kinderen met een gaaf gebit. Kinderen met Nederlandse ouders hebben significant vaker een gaaf gebit (75% gaaf) dan kinderen met buitenlandse ouders (37% gaaf).

Groep 8: Van de 362 onderzochte leerlingen hebben er 322 (89%) een gaaf blijvend gebit. Opvallend is dat het percentage jongens met een gaaf gebit 11% hoger ligt (95%) dan het percentage meisjes met een gaaf gebit (84%) terwijl de mondhygiëne van jongens niet beter is dan van de meisjes.

Tabel 2: gebitsscore naar groep

Groep 2 n=410		Groep 8 n=361	
Gaaf	278 (68%)	Gaaf	322 (89%)
Niet Gaaf	132 (32%)	Niet Gaaf	39 (11%)

5.4. Gebitsscore per school

Om redenen van privacy zijn de namen van de scholen weggelaten. Elke school wordt wel geïnformeerd over zijn corresponderende nummer. Het percentage kinderen in Almere per school met een gaaf gebit ligt tussen de 43 en 100. Opvallend is dat de gebitsscore van groep-8 leerlingen beduidend beter is dan de gebitsscore van groep-2 leerlingen. Momenteel blijkt dat het Flevolands gemiddelde voor wat betreft het hebben van een "gaaf gebit" voor groep 2 op 60% en voor groep 8 op 73% uitkomt. De resultaten uit het onderhavige onderzoek geven aan dat het percentage kinderen met een gaaf gebit in groep 8 voor bijna alle scholen boven dit Flevolandse gemiddelde uitkomt. Als men naar de resultaten kijkt voor groep 2 leerlingen dan blijkt dat 11 van de 15 scholen een hoger percentage kinderen met een gaaf gebit hebben dan het Flevolandse gemiddelde en 4 scholen hebben een lager percentage kinderen met een gaaf gebit. Scholen die lager scoren dan het Flevolands gemiddelde zijn schoolnummers 2, 10, 13 en 14.

Tabel 3: gebitsscore in relatie tot school en leeftijdsgroep

	Groep 2				**Groep 8**			
Schoolnr.	**Gaaf**		**Niet gaaf**		**Gaaf**		**Niet gaaf**	
	n=	**%**	**n=**	**%**	**n=**	**%**	**n=**	**%**
1	18	*64*	10	*36*	22	*88*	3	*12*
2	14	*54*	12	*46*	14	*93*	1	*7*
3	5	*72*	2	*29*	12	*80*	3	*20*
4	59	*76*	19	*24*	31	*94*	2	*6*
5	21	*72*	8	*28*	23	*85*	4	*15*
6	17	*68*	8	*32*	26	*93*	2	*7*
7	10	*71*	4	*29*	8	*100*	0	*0*
8	31	*72*	12	*28*	31	*89*	4	*11*
9	9	*75*	3	*25*	36	*88*	5	*12*
10	6	*60*	4	*40*	19	*95*	1	*5*
11	15	*68*	7	*32*	22	*92*	2	*8*
12	22	*96*	1	*4*	16	*89*	2	*11*
13	20	*43*	26	*57*	17	*71*	7	*29*
14	6	*46*	7	*54*	11	*100*	0	*0*
15	25	*78*	7	*22*	35	*92*	3	*8*
TOTAAL	**278**	***68***	**130**	***32***	**323**	***89***	**39**	***11***

5.5. Tandartsbezoek

Groep 2: Op de vraag: “Hoe vaak gaat uw kind naar de tandarts voor gebitscontrole”, blijkt dat het saneringspercentage (minimaal 1x per jaar naar de tandarts voor gebitscontrole) van de onderzochte leerlingen uit groep **2** met 98% hoog is.
Slechts 8x is aangegeven (3%) dat men nooit naar een tandarts gaat, 73 kinderen (21%) gaan 1x per jaar en 274 kinderen (77%) gaan 2x per jaar voor gebitscontrole naar een tandarts.
Indien men 1x per jaar naar de tandarts gaat wordt dit in 30% van de gevallen door de tandarts zelf geadviseerd en 38% van de ouders vindt 1x per jaar zelf voldoende, 13 % van de ouders gaat 1x per jaar omdat de verzekering dit 1x per jaar vergoedt en ook 20 % van de ouders heeft het item ”anders” ingevuld.
Indien men 2x per jaar naar de tandarts gaat wordt dit in 34% van de gevallen door de tandarts zelf geadviseerd en 41% van de ouders geeft hier zelf de voorkeur aan. 18% van de ouders krijgt 2x per jaar automatisch een oproep voor controle van de tandarts thuisgestuurd en 7% heeft het item “anders” ingevuld.

De leeftijd waarop de kinderen voor het eerst met hun ouders meegaan naar de tandarts is met 0 of 1 jaar (10%), met 2 of 3 jaar (57%) en op 4 jarige leeftijd (25%). Er is een significant verschil gemeten tussen de leeftijd waarop men voor het eerst naar de tandarts gaat en de gebitsscore; kinderen die tussen 0 en 3 jaar voor het eerst het gebit laat controleren bij de tandarts hebben significant vaker een gaaf gebit (74% gaaf) dan kinderen die vanaf het 4^{e} jaar voor het eerst naar de tandarts gaan (26% gaaf). Er is geen relatie gevonden tussen de frequentie van het jaarlijkse tandartsbezoek en de gebitsscore. 73% van de kinderen heeft een gaaf gebit indien ze 1x of 2x per jaar naar de tandarts gaan voor controle van het gebit.

Groep 8: Volgens de ouders gaat slechts een half procent van de leerlingen van groep 8 nooit naar een tandarts, 7% gaat 1x per jaar naar de tandarts; 93% gaat 2x per jaar.
37% van de ouders vindt 1x per jaar gebitscontrole voldoende, 34% gaat 1x per jaar op advies van de tandarts en 12% gaat 1x per jaar i.v.m. de vergoedingen van de zorgverzekeraar.
Indien men 2x per jaar naar de tandarts gaat is dit in 26% van de gevallen op advies van de tandarts en 43% van de ouders geeft hier zelf de voorkeur aan. 26% van de ouders krijgt 2x per jaar automatisch een oproep voor controle van de tandarts thuisgestuurd en 4% heeft het item “anders” ingevuld.
Van de 194 respondenten zijn er 156 kinderen op 2-, 3 of 4 jarige leeftijd voor het eerst meegenomen naar de tandarts. Er is een positieve relatie gevonden tussen de leeftijd waarop het kind voor het eerst naar de tandarts gaat en het hebben van een gaaf gebit. Des te jonger de kinderen meegenomen worden naar de tandarts des te vaker heeft men een gaaf gebit.

In verband met het tekort aan menskracht in de tandheelkundige zorgverlening in enkele gemeenten was het een tijdlang moeilijk om een tandarts te vinden waar men zich nog als nieuwe patiënt kon laten inschrijven. Momenteel zijn er weer voldoende tandartsen in Flevoland werkzaam waar men zich als patiënt kan aanmelden. Om een indruk te krijgen of er inderdaad mensen zijn die tot nu toe geen tandarts hebben kunnen vinden in hun eigen woonplaats, is vanaf 1991 de volgende vraag gesteld:
“Is het u gelukt om een tandarts in uw woonplaats te vinden?”
Groep 2: 80% van de ouders gaat naar de tandarts in de eigen woonplaats, 3% van de ouders geeft aan een tandarts in een andere gemeente te bezoeken maar wil graag een tandarts in de eigen gemeente en 17% van de respondenten heeft een tandarts in een andere gemeente maar wil dit graag zo houden. Alle ouders zijn ingeschreven bij een tandarts.

Groep 8: 87% van de ouders gaat naar een tandarts in de eigen woonplaats, 10% van de ouders is ingeschreven bij een tandarts in een andere gemeente maar zijn hierover tevreden. 2% van de ouders is bij een tandarts in een andere gemeente ingeschreven maar wil graag een tandarts dichterbij en slechts 2x is aangegeven dat men nog geen tandarts heeft gevonden.

5.6. Fluoride gebruik

Met betrekking tot het fluoride-gebruik zijn er twee vragen gesteld. Aan ouders van 5/6 jarigen is gevraagd of hun kind nog fluoridetabletjes of –druppeltjes op advies van de tandarts gebruikt. Het gebruik van fluoride-tabletjes als preventieve maatregel tegen tandbederf werd tot oktober 1998 geadviseerd tot en met 4 jaar. Na 1998 worden fluoride-tabletjes en/of –druppeltjes nog individueel op indicatie van de tandarts geadviseerd. Het gebruik van fluoride-tandpasta's is hier buiten beschouwing gelaten.
Aan leerlingen van groep 8 is gevraagd of zij tijdens de gebitscontroles een fluoride-applicatie van de tandarts krijgen. De fluoride-applicaties bij de tandarts worden op indicatie gestart in het jaar dat het kind zes wordt.

Groep 2: Slechts 9 ouders (3%) van de 348 respondenten geven nog fluoridetabletjes of –druppeltjes op advies van de tandarts aan zijn/haar kind. Dit percentage was zes jaar geleden nog 32% en is verlaagd conform het gewijzigde fluoride-advies dat afschaffing van deze extra fluoride-maatregel voorschrijft.
Groep 8:
In totaal 255 (71%) van alle 357 leerlingen die deze vraag hebben beantwoord geven aan bij elke gebitscontrole bij de tandarts ook een fluoridebehandeling te krijgen.
Er is een positieve relatie te zien (niet significant) tussen het regelmatig krijgen van een fluoridebehandeling bij de tandarts en de gebitsscore. Kinderen die elk half jaar een fluoridebehandeling bij de tandarts krijgen hebben met een verschil van 10% vaker een gaaf blijvend gebit dan kinderen die niet regelmatig een fluoridebehandeling bij de tandarts krijgen.

5.7. Beugels

Aan de leerlingen van groep 8 is gevraagd of er op dit moment een beugel wordt gedragen of dat er binnenkort een beugel wordt aangemeten. Deze vraag is onder andere gesteld om inzicht te krijgen in de grootte van de wachtlijst voor behandeling bij een orthodontist.
Tevens kan worden bekeken hoe het poetsgedrag is indien men een beugel draagt. De voorlichting kan specifiek op beugeldragende kinderen worden afgestemd omdat bijzondere preventieve maatregelen voor deze doelgroep van belang kunnen zijn.
Van de 361 respondenten dragen 105 leerlingen (29%) op dit moment een beugel terwijl daarnaast 91 leerlingen (24%) hiervoor op een wachtlijst staan. Dit kan bij de eigen tandarts zijn of bij een orthodontist.
24% van de kinderen die een beugel dragen poetst vaker dan 2x per dag het gebit. Dat is significant vaker dan kinderen die geen beugel dragen; zij poetsen in 8% van de gevallen vaker dan 2x per dag het gebit. Er is geen relatie gevonden tussen het dragen van een beugel en de gebitsscore.

5.8. Tanden poetsen

Tanden poetsen blijkt erg belangrijk als dagelijkse mondverzorging en ter voorkoming van gaatjes en tandvleesontstekingen. Daarnaast blijkt de fluoride in de tandpasta een versterkend effect op het glazuur te hebben waardoor er minder kans op tandbederf is. Aan de ouders en leerlingen is gevraagd hoe vaak per dag er wordt gepoetst en op welk tijdstip dit gebeurt. Tevens is gevraagd of ouders hun kind helpen met poetsen (het napoetsen bij kinderen van groep 2) en of leerlingen van groep 8 met rode tabletjes (plakverklikkers) controleren of zij goed hebben gepoetst. Aan leerlingen van groep 8 is tevens gevraagd of zij wel eens les in tandenpoetsen hebben gehad en op welke manier en door wie dit is gebeurd. Ook is aan de leerlingen gevraagd of zij met een gewone of met een elektrische tandenborstel poetsen.

Groep 2: In totaal 75 (21%) van de 116 respondenten geven aan dat hun kind 1x per dag het gebit poetst, 257 kinderen (74%) poetsen 2x per dag en 13 kinderen (4%) poetsen vaker dan tweemaal daags. Poetst men 2x per dag dan doet men dit meestal na het ontbijt (89%) en voor het slapen (75%). Er is een significante relatie gevonden tussen de frequentie van tandenpoetsen en de gebitsscore. Indien er tweemaal daags wordt gepoetst, wordt er met een verschil van 13% vaker een gaaf gebit geconstateerd en indien men 1x daags poetst wordt er met een verschil van 10% vaker een niet gaaf gebit geconstateerd.

Tandenpoetsen blijkt in de praktijk moeilijker te zijn dan men denkt, vooral voor jonge kinderen. Motorisch gezien zijn veel kinderen nog niet in staat alle plekjes in de mond goed schoon te maken. Hulp is hierbij nodig, zeker tot een jaar of acht wordt geadviseerd. Onder napoetsen wordt verstaan dat het kind eerst zelf poetst en dat een van de ouders het nog even "overdoet".
82 ouders (26%) poetsen het gebit van hun kind soms, maar niet elke dag na.
135 ouders (42%) poetst 1x per dag na, en 91 ouders (28%) poetsen vaker dan 1x per dag na. Indien er 1x per dag of vaker wordt nagepoetst door de ouders wordt er vaker een gaaf gebit bij de kinderen aangetroffen. Dit is echter geen significant verschil.

In tabel nr. 4 wordt een overzicht gegeven van het percentage leerlingen met een gaaf gebit voor beide groepen en het percentage leerlingen dat 2x of vaker per dag het gebit poetst per school. In deze tabel is echter niet altijd een positieve relatie te ontdekken tussen de frequentie van het poetsen en de gebitsscore per school.

Tabel nr. 4: Poetsgedrag naar gebitsscore per school van leerlingen uit groep 2 en groep 8

Schoolnummer:	Percentage leerlingen met een gaaf gebit groep **2**	Percentage leerlingen dat minstens 2x per dag poetst groep **2**	Percentage leerlingen met een gaaf gebit groep **8**	Percentage leerlingen dat minstens 2x per dag poetst groep **8**
1	64%	79%	88%	76%
2	54%	73%	93%	87%
3	71%	78%	80%	93%
4	76%	86%	94%	88%
5	72%	100%	85%	76%
6	68%	78%	93%	93%
7	71%	67%	100%	91%
8	72%	76%	89%	82%
9	75%	64%	88%	83%
10	60%	89%	95%	91%
11	68%	77%	92%	86%
12	96%	79%	89%	67%
13	43%	50%	71%	88%
14	46%	88%	100%	85%
15	78%	78%	92%	88%
Totaal	68%	76%	89%	85%

Groep 8:
2% van de leerlingen poetst soms maar niet elke dag, 12% poetst 1x per dag (voor het slapen gaan) het gebit, 72% poetst 2x per dag en 14% poetst vaker dan 2x per dag. Meisjes poetsen met een verschil van 5 procent vaker 2x of >2x per dag dan jongens (10% jongens en 15% meisjes). De meeste leerlingen poetsen met een gewone handtandenborstel (45%), 24% poetst elektrisch en 31% poetst soms elektrisch en soms met een gewone tandenborstel.
Poetst men "soms gewoon, soms elektrisch" dan wordt er vaker een niet-gaaf gebit gemeten. Poetst men elektrisch dan wordt er 13% vaker een gaaf gebit gemeten. Dit verschil is echter niet significant.

Het zelf controleren van het tandenpoetsen door middel van een "plakverklikker" wordt door slechts 72 (20%) van de 360 leerlingen (respondenten) gedaan. Tijdens lessen op school en bij de poetsinstructies door de tandarts, mondhygiëniste en orthodontist wordt dit regelmatig geadviseerd.

Aan de leerlingen is gevraagd of zij wel eens "les in tandenpoetsen" (poetsinstructie) hebben gekregen en op welke manier dit is gebeurd. 226 leerlingen (64%) hebben geantwoord inderdaad les in poetsen te hebben gekregen. Op school worden de meeste lessen verzorgd, 47% van de leerlingen heeft poetsles via school gekregen en 23% heeft het tandenpoetsen van de tandarts of mondhygiëniste geleerd. 13% heeft het poetsen van de eigen ouders geleerd. 7% van de leerlingen heeft het antwoord "anders" ingevuld waarmee in de meeste gevallen de orthodontist wordt bedoeld of een spreekbeurt over dit onderwerp door een klasgenootje.

5.9. Tandheelkundige advisering op het consultatiebureau.

Tandheelkundige voorlichting wordt zo vroeg mogelijk gegeven aan ouders die met hun kindje het consultatiebureau bezoeken. Deze voorlichting gaat met name over het starten met tandenpoetsen en het gebruik van de juiste tandpasta, het doorkomen van tandjes, en vanaf 2 jaar naar de tandarts gaan.
Aan ouders van kinderen uit groep 2 is gevraagd of er voorlichting over het gebit op het consultatiebureau is gegeven. Van de 314 ouders die op deze vraag hebben geantwoord, hebben 103 ouders (33%) inderdaad tandheelkundige voorlichting op het consultatiebureau gekregen.
Er is geen statistisch significante relatie aangetoond tussen de gebitsscore en de voorlichting destijds op het consultatiebureau.

5.10. Behoefte aan voorbeelden of suggesties voor traktaties voor in de klas.

Veel scholen hanteren bepaalde afspraken omtrent het trakteren tijdens een verjaardag in de klas. Deze afspraken kunnen gaan over de tijden waarop men trakteert (vaak voor of na de ochtendpauze) en soms ook over de producten om uit te delen. Het is wenselijk dat de traktaties niet te veel suiker en vet bevatten maar ook is het belangrijk dat het gekoppeld wordt aan een moment dat er toch al wordt gegeten of gedronken, bijvoorbeeld de ochtendpauze of vlak voor de lunch. Het aantal eetmomenten van maximaal 7 per dag (advies van onder andere het Voedingscentrum en het Ivoren Kruis/NIGZ) dient voor het behoud van een gezond gebit niet te worden overschreden.

Groep 2: Ouders van vooral de lagere groepen van de basisschool geven regelmatig aan behoefte te hebben aan ondersteuning in de vorm van suggesties voor verjaardagtraktaties. In totaal 36 % van de ouders van 5/6 jarige leerlingen wil meer suggesties over traktaties. Op school nr. 2 zitten de meeste ouders (13) die hebben aangegeven meer geïnformeerd te willen worden. Op de andere scholen zitten gemiddeld 7 ouders die meer informatie wensen.
Het blijkt wel dat er een groot verschil is tussen het geboorteland van de ouders en de informatiebehoefte. 51% van de buitenlandse ouders wenst meer informatie omtrent traktaties tegen 32% van de Nederlandse ouders.
Groep 8: In totaal 55 (15%) van de 366 ouders van 11/12 jarige leerlingen wensen meer te worden geïnformeerd over verjaardagtraktaties. Dit percentage ligt in deze leeftijdsgroep altijd lager dan in groep 2. Er wordt vaak niet meer getrakteerd of men heeft al een aantal jaren ervaring en suggesties hierover opgedaan. Op schoolnummers 2 (50%) en 15 (38%) zitten de meeste ouders die meer geïnformeerd willen worden.

5.11. Behoefte aan informatie over gebitsverzorging.

Er zijn verschillende beroepsgroepen die tandheelkundige voorlichting aan ouders en kinderen verzorgen. Individuele voorlichting wordt gegeven door de tandarts, assistente of mondhygiëniste. Op het consultatiebureau wordt voorlichting door de verpleegkundige of arts van de Thuiszorgorganisatie gegeven en op scholen verzorgt de GGD collectieve tandheelkundige voorlichting aan ouders en kinderen. Aan de ouders is gevraagd of er behoefte is aan meer informatie omtrent de gebitsverzorging van hun kinderen. Op de vraag op welke manier de informatie dient te worden aangeleverd waren meer antwoorden mogelijk.

Groep 2: in totaal 98 (30%) van de 327 respondenten wensen inderdaad meer informatie omtrent de gebitsverzorging van hun kind. De meeste van deze ouders wensen de informatie via school te ontvangen en wel voor de leerlingen zelf door middel van lessen op school (17%), 9% wil het liefst de informatie via de eigen tandarts of mondhygiëniste en 7% leest het liefst de informatie via folders. Er is een significante relatie aangetoond tussen de informatiebehoefte en het geboorteland van de ouders. 54% van de buitenlandse moeders wenst informatie omtrent de gebitsverzorging van hun kind, tegen 22% van de Nederlandse ouders.
Als men kijkt naar de scholen waar in verhouding veel ouders meer informatie willen ontvangen, dan springen schoolnummers 7, 11 en 13 (meer dan 40%) er bovenuit.

Groep 8: in totaal 57 (25%) van de 224 ouders die deze vraag hebben ingevuld wensen meer geïnformeerd te worden. De meeste ouders wensen meer informatie voor hun kinderen zelf; door middel van lessen in de klas (18%) of men geeft er de voorkeur aan informatie via de tandarts of mondhygiëniste (9%) te krijgen, 6% van de ouders geeft de voorkeur aan voorlichtingsfolders over mondverzorging en 1% van de ouders geeft de voorkeur aan informatie via een ouderavond. Buitenlandse moeders wensen significant vaker informatie (46%)dan Nederlandse moeders (18%). Ouders die hebben aangegeven meer geïnformeerd te willen worden (>50%) zitten vooral op scholen nummers 9 en 13.

6. DISCUSSIE

Het laten invullen van vragenlijsten blijkt een goede manier te zijn om gegevens te verzamelen van ouders en leerlingen. De respons van leerlingen van groep 8 is hoog. Dit komt doordat de vragenlijst onder leiding van de onderzoeker klassikaal is ingevuld. Onduidelijkheden of vragen m.b.t. de vragenlijst zijn meteen door de onderzoeker beantwoord. Op enkele scholen zijn de vragenlijsten voor groep 2 en groep 8 verwisseld. Hierdoor kon een aantal vragen door ouders niet worden beantwoord. Regelmatig werd duidelijk dat het handschrift van de vragenlijst van ouders en leerlingen van groep 8 wel erg op elkaar leek, beide vragenlijsten waren door de leerlingen ingevuld. Op een school had de leerkracht de begeleidende brief verkeerd begrepen. Zij had de leerlingen duidelijk gemaakt dat de ouders een handtekening moesten zetten indien men wel toestemming verleende voor het gebitsonderzoek. Omdat dit door een enkele ouder was gedaan mochten de meeste kinderen niet aan het gebitsonderzoek deelnemen.
De vraag rond het geboorteland van vader en moeder stuitte vaak op onbegrip. Deze vraag werd regelmatig niet beantwoord of werd voorzien van een reactie: “wat heeft het gebit van mijn kind nu te maken met mijn geboorteland?”

In het algemeen dient rekening gehouden te worden met het geven van “sociaal wenselijke antwoorden”. De cijfers kunnen dus in werkelijkheid enigszins ongunstiger uitvallen. Aangenomen wordt dat het geven van sociaal wenselijke antwoorden een landelijk probleem is zodat de resultaten van dit onderzoek wel vergelijkbaar zijn met andere onderzochte gemeenten in Flevoland.

Het gebitsonderzoek zelf vormde geen probleem. Indien kinderen geen vragenlijst en geen briefje met bezwaar van de ouders hadden ingeleverd werd aangenomen dat de ouders geen bezwaar hadden tegen het onderzoek. Op een blanco vragenlijst werd dan de naam, het geslacht, de leeftijd en de gebitsscore vermeld. Op elke school bleek (soms na enig zoeken) een leeg lokaal of de koffieruimte beschikbaar te zijn. Vooral voor 5/6 jarigen was het een goed plan om 4 kinderen tegelijk mee te nemen voor het onderzoekje. Als er angstige kinderen bij waren dan kon men eerst bij een ander kind kijken wat er gedaan werd en zag men in dat het niet eng was. Van de mogelijkheid om als ouder bij het onderzoekje aanwezig te zijn werd regelmatig gebruik gemaakt. Ouders hadden in zo’n geval vaak een specifieke vraag m.b.t. het gebit van het kind.

Een moeilijkheid bij het beoordelen van de gebitsscore bleek de grote hoeveelheid witte vullingen en het verschil tussen witte vullingen en “sealants” bij de leerlingen van groep 8. Standaard werd aan 11/12 jarigen gevraagd of zij witte vullingen hadden gekregen van de tandarts. De meeste kinderen zijn hiervan goed op de hoogte.
Door het individueel bekijken van gebitten van kinderen was het voor de onderzoeker mogelijk ook individueel enkele nuttige “tips” te geven. Zo was het opvallend dat veel kinderen van groep 8 een (soms) ernstige vorm van gingivitis (tandvleesontsteking) hebben. Kinderen met een vaste beugel bleken soms het tandvlees niet mee te poetsen, en kinderen hadden in enkele gevallen last van halitose (slechte adem).
Kinderen van groep 2 werden attent gemaakt op het feit dat zij al eerste blijvende kiezen hebben en er werd verteld hoe ze die het beste kunnen meepoetsen.
Bij twijfel over -beginnende- gaatjes in het gebit werd altijd verwezen naar de eigen tandarts. Indien kinderen geen tandarts hadden is er direct door de GGD contact met de ouders en de eigen leerkracht opgenomen en is er bemiddeld in het zoeken naar een tandarts voor het betreffende kind.

Een groot voordeel van het doen van onderzoek zoals hier beschreven is dat er na elk onderzoek een “gastles mondverzorging” werd gegeven voor de groepen 2 en 8. Indien het combinatiegroepen betrof dan werd de les voor de hele combinatiegroep gegeven.

Soms werden er op verzoek van de school ook voorlichtingslessen voor andere groepen op school verzorgd. En een enkele keer werden deze lessen juist vanuit de onderzoeker voor andere groepen binnen school aangeboden. Dit gebeurde vooral als er jarenlang geen voorlichting over mondverzorging was gegeven binnen de betreffende school. Leerkrachten die niet bekend waren met de mogelijkheid van het laten geven van gastlessen reageerden erg enthousiast hierop.

Uit het onderzoek komen enkele statistisch significante relaties naar voren. Zo is er voor groep 2 leerlingen een significante relatie gevonden tussen:

1. de gebitsscore en de leeftijd van het 1e tandartsbezoek;
2. de gebitsscore en het geboorteland van de moeder;
3. de informatiebehoefte en het geboorteland van de moeder;
4. de gebitsscore en de frequentie van het tandenpoetsen.

De onderzoeksresultaten van groep 8 leerlingen laten zien dat er een significante relatie is gevonden tussen:

1. de geboorteland van de moeder en de behoefte aan informatie over mondverzorging;
2. het dragen van een beugel in relatie tot minstens 2x per dag tandenpoetsen

Helaas komt uit dit onderzoek niet duidelijk naar voren welke determinanten samenhangen met het hebben van een gaaf of niet-gaaf gebit. Dit zou de collectieve tandheelkundige preventie een stuk makkelijker maken.

7. Vergelijking onderzoeksresultaten van alle gemeenten in Flevoland.

Almere is na Urk, Lelystad en Dronten en de Noordoostpolder en Zeewolde de zesde gemeente waar na zes jaar een herhalingsonderzoek naar de gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen is uitgevoerd. Wel is er in elke gemeente in Flevoland tussen 1993 en 1999 een eerste onderzoek gedaan (zogenaamde “nulmeting”). De volgende gemeenten binnen Flevoland hebben hieraan deelgenomen: Almere-Haven (1993), Urk (1994), Lelystad (1995), Dronten (1997), Noordoostpolder (1998) en Almere en Zeewolde in 1999.
In 1993 is in Almere-Haven het eerste onderzoek uitgevoerd, hier waren alleen de groepen acht bij betrokken. In 1999 is nogmaals onderzoek in Almere gedaan waarbij tevens de leerlingen uit groep twee waren betrokken en daarnaast ook de andere kernen van Almere, dus ook
Stad en Buiten.
Er is gekozen voor de tijdsduur van zes jaar tussen het eerste en het herhalingsonderzoek. Reden hiervoor is dat er zes jaar was uitgetrokken voor de geplande gebitsonderzoeken in de zes Flevolandse gemeenten.

De resultaten van de nulmeting en het herhalingsonderzoek kunnen per gemeente worden vergeleken. Hierdoor kan worden vastgesteld of de gebitssituatie en het gedrag ten aanzien van het eigen gebit zich gunstig ontwikkelen of juist niet.

De gebitsscore per school en per gemeente blijkt zeer divers. Het percentage kinderen per school of per groep dat een gaaf gebit heeft ligt momenteel in de provincie Flevoland tussen de 28 en 100. De gemiddelde gebitsscore “gaaf gebit” in de provincie Flevoland van alle zes herhalingsonderzoeken tussen 1999 en 2005 is 60% voor groep 2 en 73 % voor groep 8.
Het tandartsbezoek is erg hoog in Flevoland. In alle onderzochte gemeenten bezoekt 89-98 procent van alle leerlingen minimaal 1x per jaar de tandarts voor gebitscontrole. De meeste kinderen zijn vanaf hun tweede, derde of vierde jaar voor het eerst meegenomen naar de tandarts.
Tandenpoetsen wordt regelmatig (2x per dag wordt geadviseerd) door de onderzochte leerlingen gedaan. In Flevoland poetst 50% (Urk) en 100% (Almere) van de kinderen 2x per dag het gebit. Vaak wordt een gunstig effect waargenomen tussen het aantal malen per dag poetsen en het hebben van een gaaf gebit.

De informatiebehoefte van ouders rond traktatievoorbeelden en mondverzorging van hun kinderen blijkt in alle gemeenten aanwezig. Tussen de 12 en 63 procent van alle ouders wenst hier meer informatie over te krijgen en wel het liefst via de school van hun kinderen.

Na elk afgerond onderzoek zijn de resultaten vertaald in tandheelkundige voorlichtingsacties, die per gemeente zijn opgesteld en uitgevoerd. Er zijn gastlessen op basisscholen in alle klassen gegeven, voorlichtingsbijeenkomsten voor ouders verzorgd en schoolkrantartikelen met verschillende tandheelkundige informatie aan scholen aangeboden. Deze voorlichting is gegeven in samenwerking met verschillende organisaties en naast de gangbare individuele voorlichting die al regelmatig door de tandarts, mondhygiëniste en het consultatiebureau wordt gegeven.

In tabel 5 worden een drietal items die betrekking hebben op groep 2 leerlingen van alle gebitsonderzoeken vergeleken. De frequentie van minstens 2x per dag tandenpoetsen in groep 2 is de afgelopen zes jaar met 2 procent verlaagd naar 76%. Het percentage gaaf gebit is met 4% verlaagd van 72% in 1999 naar 68% in 2005. De adviezen rond de TGVO op het consultatiebureau zijn de afgelopen zes jaar met 10% afgenomen.

Tabel nr. 5: Percentage gebitsscore, tanden poetsen en TGVO op het consultatiebureau van **groep 2** per onderzochte gemeente.

Gemeente en jaar onderzoek		Tanden poetsen 2x of >2x per dag	TGVO consultatiebureau	Gebitsscore (gaaf)
Almere	2005	**76%**	**33%**	**68%**
Zeewolde	2005	76%	41%	70%
NOP	2004	69%	46%	64%
Dronten	2003	77%	34%	70%
Lelystad	2001	78%	54%	61%
Urk	2000	50%	79%	30%
Almere	1999	**78%**	**43%**	**72%**
Zeewolde	1999	80%	44%	77%
NOP	1998	62%	27%	68%
Dronten	1997	66%	35%	69%
Lelystad	1995	63%	24%	63%
Urk	1994	50%	--	13%

- noot: In Urk in 1994 is de vraag rond informatie op het consultatiebureau niet gesteld, deze vraag is vanaf 1995 in de vragenlijst opgenomen.
- noot: In Almere zijn in 1993 kinderen uit groep 2 niet onderzocht.

In tabel 6 is te zien dat de frequentie van het dagelijks poetsen van groep 8 leerlingen in Almere in de afgelopen zes jaar met 6 procent is verlaagd en dat het percentage kinderen met een gaaf gebit is verhoogd van 76 naar 89 procent. De informatiebehoefte van de ouders is met 3% toegenomen.

Tabel nr.6: Percentage gebitsscore, tanden poetsen en informatiebehoefte van de ouders van **groep 8** per onderzochte gemeente.

Gemeente en jaar onderzoek		Tanden poetsen 2x of >2x per dag	Informatiebehoefte ouders	Gebitsscore (gaaf)
Almere	2005	**85%**	**25%**	**89%**
Zeewolde	2005	89%	22%	94%
NOP	2004	80%	18%	84%
Dronten	2003	83%	24%	72%
Lelystad	2001	86%	35%	72%
Urk	2000	61%	27%	28%
Almere	1999	**91%**	**22%**	**76%**
Zeewolde	1999	85%	20%	85%
NOP	1998	62%	20%	64%
Dronten	1997	67%	20%	63%
Lelystad	1995	64%	29%	65%
Urk	1994	69%	--	19%
Almere	1993	90%	--	58%

- noot: In Urk (1994) en Almere (1993) is de vraag rond informatie op het consultatiebureau niet gesteld, deze vraag is vanaf 1995 in de vragenlijst opgenomen.

8. Vergelijking resultaten onderzoek 1999 en 2005 in Almere

In 1999 zijn de basisschoolleerlingen in de gemeente Almere onderzocht door middel van een vragenlijst en een gebitsonderzoek. Een groot deel van de vragen die in 1999 zijn gesteld, zijn ook in 2005 gesteld. Hierdoor is het mogelijk om veranderingen in de tijd (trends) waar te nemen.

8.1. Vragenlijst

De vragenlijsten die voor alle gebitsonderzoeken in Flevoland zijn gebruikt, zijn inhoudelijk in de loop der jaren aangepast. Een aantal vragen die tijdens de eerste cyclus van onderzoeken zijn gevraagd, is vervangen door andere. Reden hiervan was om meer adresgegevens te krijgen ten behoeve van de regionale opzet van een "monitor Volksgezondheid" (adres: straat en postcode), het huidige tekort aan menskracht in de tandheelkundige zorgverlening (de vraag rond het vinden van een tandarts) of omdat de tandheelkundige voorlichtingsadviezen (rond fluoride-advisering) landelijk zijn gewijzigd.

De volgende vragen zijn in 1999 nog wel aan ouders gesteld, in het jaar 2005 niet meer:
- Waarop heeft uw kind getrakteerd tijdens zijn/haar laatste verjaardag?
- Het fluoride-advies is in november 1998 gewijzigd. Bent u hierover geïnformeerd?
- Wat neemt uw kind meestal mee naar school voor de ochtendpauze?
- Naam van de school waarop het kind zit

De vragen die in 2005 wel in de vragenlijst zijn gesteld (toegevoegd) en niet in 1999:
- Adres: straat en postcode
- Is het u gelukt om een tandarts in uw woonplaats te vinden?
- Uw kind gaat nooit naar de tandarts voor gebitscontrole, omdat….
- Uw kind gaat 1x per jaar voor gebitscontrole naar de tandarts, omdat….
- Uw kind gaat 2x per jaar voor gebitscontrole naar de tandarts omdat…
- Heeft u op het consultatiebureau destijds advies gekregen over tandenpoetsen bij uw kind?
- Heeft u behoefte aan meer informatie over gebitsverzorging van uw kinderen? Zo ja, op welke manier?
- Heeft u behoefte aan voorbeelden of suggesties van verjaardagtraktaties voor in de klas?
- Zat je in groep 2 ook op deze school (voor leerlingen van groep 8)
- Heb je wel eens "poetsles" gehad en zo ja, op welke manier? (voor leerlingen van groep 8)
- Controleer je wel eens of je goed hebt gepoetst door gebruik van een rood tabletje? (voor leerlingen van groep 8)
- Hoe poets je jouw tanden? (gewoon of elektrisch of soms het één soms het ander)-voor leerlingen van groep 8.

8.2. Aantallen en percentages

Vragenlijsten: In totaal zijn er precies evenveel vragenlijsten uitgezet (1535) voor het gebitsonderzoek in 2005 als in 1999. De respons blijkt in 2005 met 7% te zijn gedaald van 71% naar 64%.

Gebitsscore: De gebitsscore van de leerlingen is in de afgelopen zes jaar veranderd. In 1999 was het percentage kinderen uit groep 2 met een gaaf melkgebit 72%; in 2005 is dit percentage met 4 procent gedaald naar 68. Leerlingen uit groep 8 hadden in 1999 in 76% van de gevallen een gaaf gebit. Dit percentage is in 2005 gestegen naar 89.

Het tandartsbezoek is in de afgelopen zes jaar met 2% gestegen. Nog steeds is het gebruikelijk om regelmatig naar de tandarts gaan voor controle van het gebit en gemiddeld 93% van de leerlingen gaat minimaal 1x per jaar naar de tandarts.

Beugels: Het percentage kinderen in groep 8 met een beugel is in zes jaar tijd nagenoeg gelijk gebleven: 27% in 1999 en 29% in 2005. Het percentage kinderen dat op de wachtlijst staat voor een beugel is in zes jaar ook nagenoeg gelijk gebleven (23 versus 24%). In beide onderzoeken komt naar voren dat kinderen met een beugel significant vaker per dag het gebit poetsen dan kinderen zonder beugel.

Tandenpoetsen: Het gedrag ten aanzien van het tandenpoetsen van de leerlingen is in de afgelopen zes jaar iets veranderd. Minstens twee maal per dag het gebit poetsen wordt door 76% van de leerlingen uit groep 2 gedaan. Dit percentage is in zes jaar tijd met 2 procent gedaald. Van de groep 8 leerlingen poetst 85% in 2005 minstens tweemaal per dag; zes jaar geleden was dit percentage 91.

Napoetsen: 42% van de ouders poetst het gebit van hun kind 1x per dag na (zes jaar geleden 39%) en 28% van de ouders poetst vaker dan 1x per dag na (zes jaar geleden was dit 32%).

Fluoridetabletjes: worden bijna niet meer aan 5/6 jarigen door hun ouders gegeven. Slechts 3% van de ouders geeft hun kind nog dagelijks op advies van de tandarts fluoridetabletjes tegen 32% in 1999.

Fluoridebehandeling: 71% van de leerlingen uit groep 8 krijgt in 2005 tijdens de gebitscontroles bij de tandarts een fluoride behandeling. In 1999 was dit percentage ook 71%.

Informatie: 30% van de ouders van groep 2 leerlingen geeft aan meer geïnformeerd te willen worden over mondverzorging, zes jaar geleden was dit 45%. In 2005 wil 25% van de ouders van groep 8 leerlingen meer informatie tegen 22% in 1999. Toen wilde men in beide groepen het liefst deze informatie van de tandarts of mondhygiëniste ontvangen; nu het liefst via lessen aan de kinderen op school. Aan leerlingen van groep 8 is de vraag gesteld of zij poetsles hebben gekregen en van wie. 64% van de leerlingen heeft poetsles gekregen en in de helft van de gevallen is dat via school gebeurd. Zes jaar geleden heeft 49% van de leerlingen les over poetsen gehad waarvan ook de helft via school is gegeven. Het consultatiebureau heeft aan 33% van de ouders voorlichting gegeven, zes jaar geleden was dat 43%.

Een aantal resultaten van de twee gebitsonderzoeken kan niet worden vergeleken door de gewijzigde vraagstelling.

Tabel nr. 7:
Vergelijking percentage gebitsscore (gaaf gebit) van de onderzoeken uit 1999 en 2005 bij onderzochte leerlingen uit groepen 2 en 8 naar school

	Aantal leerlingen met een gaaf gebit									
	Groep 2					**Groep 8**				
Schoolnr.	**1999**		**2005**		**vergelijk**	**1999**		**2005**		**vergelijk**
	n=	**%**	**n=**	**%**		**n=**	**%**	**n=**	**%**	
1	27	*82*	18	*64*	-	17	*65*	22	*88*	+
2	4	*25*	14	*54*	+	9	*56*	14	*93*	+
3	7	*70*	5	*72*	+	9	*82*	12	*80*	-
4	27	*77*	59	*76*	-	10	*71*	31	*94*	+
5	27	*87*	21	*72*	-	34	*89*	23	*85*	-
6	24	*67*	17	*68*	+	25	*93*	26	*93*	=
7	3	*60*	10	*71*	+	11	*73*	8	*100*	+
8	30	*94*	31	*72*	-	15	*88*	31	*89*	+
9	19	*63*	9	*75*	+	52	*73*	36	*88*	+
10	18	*67*	6	*60*	-	21	*75*	19	*95*	+
11	16	*73*	15	*68*	-	14	*87*	22	*92*	+
12	12	*92*	22	*96*	+	14	*87*	16	*89*	+
13	22	*47*	20	*43*	-	9	*56*	17	*71*	+
14	1	*33*	6	*46*	+	12	*80*	11	*100*	+
15	38	*79*	25	*78*	-	7	*54*	35	*92*	+
TOTAAL	**371**	***72***	**278**	***68***	**-**	**339**	***76***	**323**	***89***	**+**

Een aantal groepen per school is voor wat betreft de percentages leerlingen met een gaaf gebit verbeterd (+) ten opzichte van 6 jaar geleden. Indien de cijfers verslechterd zijn ten opzichte van 6 jaar geleden is dit aangegeven met een (-).

Groep 2: 7 van de 15 onderzochte scholen zijn qua gebitsscore de afgelopen zes jaar verbeterd; 8 scholen zijn qua cijfers gaaf gebit verslechterd.
Groep 8: 12 van de 15 onderzochte scholen laten een (duidelijke) verbetering zien voor wat betreft de gebitsscore van de kinderen, 1 school is hetzelfde gebleven en 2 scholen zijn qua cijfers gaaf gebit verslechterd.

8.3. Actie naar aanleiding conclusies 1999

Inleiding:
In dezelfde periode in 1999 dat het 1e onderzoek in Almere werd uitgevoerd, zijn er gesprekken gevoerd tussen de GGD en de adviserend tandarts van ANOZ-zorgverzekeringen. Aanleiding voor deze gesprekken waren de signalen vanuit het Flevoziekenhuis, door verhalen van tandartsen uit Almere en kengetallen uit declaraties van tandartsen waardoor er redenen waren om aan te nemen dat de gebitstoestand onder de Almeerse jeugd aan het teruglopen was.
Naar aanleiding van deze gesprekken is er vanaf begin 2000 een 2e tandheelkundig preventief medewerker voor Almere aangesteld met financiële ondersteuning van ANOZ zorgverzekeringen. Door middel van het verhogen van de collectieve preventie is getracht de gebitstoestand voor met name de 0-4 jarigen te helpen verbeteren. Er zijn lesmaterialen gemaakt om aan leidsters van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen uit te lenen, materialen gemaakt ter ondersteuning van het geven van ouderbijeenkomsten en heel veel lessen mondverzorging voor leerlingen in het basisonderwijs verzorgd.

Als men kijkt naar de aanbevelingen die zijn gedaan in het 1e gebitsonderzoek van 1999 dan zijn deze aanbevelingen in de afgelopen zes jaar omgezet in de volgende acties:

1. *Aanbevolen werd om de voorlichting aan ouders van 0-4 jarigen te intensiveren*.

Naast het maken van lesmaterialen voor instanties van 0-4 jarigen en het intensiever aanbieden en geven van ouderbijeenkomsten is er ook in de afgelopen zes jaar contact gelegd en onderhouden met medewerkers van de Thuiszorg-organisatie Zorggroep Almere. De tandheelkundige voorlichtingsprotocollen die gemaakt zijn voor verpleegkundigen en artsen werkzaam op het consultatiebureau zijn aangevuld met een geplastificeerde aandachtspuntenlijst; hierdoor wordt de voorlichting aan ouders overzichtelijker.

2. *Het tandartsbezoek bleek in 1999 hoog te zijn, aanbevolen werd om het tandarts-verwijs-systeem te continueren*.

Jaarlijks worden er gemiddeld 185 kinderen (uit heel Flevoland) via dit tandarts-verwijs-systeem bij een tandarts als patiënt ingeschreven. Voor de gemeente Almere zijn het jaarlijks gemiddeld 100 kinderen die voor verwijzing in aanmerking komen. Door het hanteren van dit tandarts-verwijs-systeem, dat duidelijk een vangnetfunctie heeft, blijft hopelijk ook in de toekomst het percentage gesaneerde kinderen in de gemeente Almere hoog.

3. *Voorlichting aan ouders van 0-4 jarigen en aan leerlingen in het basisonderwijs dient te worden gecontinueerd.*

Leerkrachten, werkzaam in het basisonderwijs, vragen steeds vaker de door de GGD aangeboden “gastlessen mondverzorging” aan. Deze gastlessen zijn praktische lessen die aan leerlingen in de groepen 2, 4 en 8 worden gegeven. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat leerlingen in 64% van de gevallen aangeven les in tandenpoetsen te hebben gekregen. Deze lessen vinden het meest op school plaats. Als men kijkt naar de cijfers van het jaarverslag van de GGD uit 2004 dan blijkt dat er alleen al in Almere 127 gastlessen mondverzorging zijn gegeven en dat er 71 scholen zijn geweest die een leskist hebben gebruikt voor een project over mondverzorging op school en in de klas.

4. *Ouders wensten in 1999 meer informatie omtrent de gebitsverzorging van hun kind en wel het liefst door de eigen tandarts of door middel van folders.*

Tandartsen zijn hiervan op de hoogte gesteld door middel van de begeleidende brief die samen met het onderzoeksverslag naar de tandartsen is verstuurd. Deze informatie was ook vermeld in de jaarlijkse nieuwsbrief die het samenwerkingsverband preventieve jeugd tandzorg “FlevoTand” naar alle tandartsen verstuurt. Het blijkt moeilijk te controleren of deze informatie ook werkelijk door de tandarts wordt verstrekt. Wel blijkt uit het herhalingsonderzoek van 2005 dat de informatiebehoefte van ouders de afgelopen zes jaar met 3% is verhoogd in groep 8 en met 15% is verlaagd in groep 2. Momenteel blijkt dat ouders nu het liefst via lessen op school de voorlichting aan de kinderen zelf willen laten geven. De HVDF draagt zorg voor uitvoering van gastlessen op de basisscholen.

5. *Aanbevolen werd om op de basisscholen afspraken te maken over verantwoorde traktaties en het koppelen van de traktaties en pauzehapjes tot één eetmoment.*

Het accent in de voorlichting over mondverzorging is de laatste jaren mede door landelijke advisering verschoven van het bekijken wat er precies wordt getrakteerd naar het advies van maximaal 7 eetmomenten per dag. Deze adviezen zijn opgenomen in de gastlessen en leskisten van de Hulpverleningsdienst Flevoland. Suggesties en informatie omtrent traktaties zijn door de HVDF aan scholen aangeboden.

6. *Aanbevolen werd om extra aandacht te schenken aan gebitsverzorging voor speciale doelgroepen en voor scholen die minder goed scoren op het gebied van de mondverzorging.*

Door de onderzoeksgegevens uit 1999 werd zichtbaar welke scholen als zogenaamde “risicoscholen” konden worden gezien. Deze scholen zijn herhaaldelijk voorzien van een uitgebreid pakket aan tandheelkundige voorlichting voor ouders en kinderen, in samenwerking met leerkrachten en de jeugdverpleegkundigen en –artsen van de GGD. Daarnaast zijn de onderzoeksresultaten vertaald naar alle scholen in Almere (dus ook de scholen die niet aan het onderzoek hebben meegewerkt) en ook deze scholen zijn benaderd met het TGVO aanbod vanuit de GGD. Wel dient hierbij vermeld te worden dat enkele scholen niet bereid zijn regelmatig aandacht te schenken aan voorlichting over mondverzorging. Dit betreft ook enkele “risico” scholen. Binnen het samenwerkingsverband “FlevoTand” zal overlegd worden hoe deze scholen in de toekomst beter gemotiveerd kunnen worden.

Tevens dient vermeld te worden dat elke tandheelkundige collectieve voorlichtingsactie een aanvulling is geweest op de tandheelkundige (individuele) preventie die tandartsen, mondhygiënisten, consultatiebureau- en GGD- artsen en verpleegkundigen regelmatig aan hun patiënten en klanten hebben gegeven.

Als er wordt gekeken naar de aanbevelingen die zijn gedaan in 1999 ter verbetering van de mondgezondheid van de basisschoolleerlingen in Almere dan blijkt dat alle aanbevelingen in acties zijn omgezet. Des te belangrijker is het om in de toekomst deze voorlichtingsactiviteiten voort te zetten om de gebitssituatie van de jeugd indien hij goed is, goed te houden en indien de gebitstoestand van bepaalde groepen voor verbetering vatbaar is, deze te verbeteren.

9. Conclusies en Aanbevelingen

De resultaten van het herhalingsonderzoek naar de gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen in Almere geven aanleiding tot de volgende conclusies en aanbevelingen.

Conclusies

De conclusies zijn geformuleerd in de vorm van antwoorden op de onderzoeksvragen.

1. Hoe ziet de gebitstoestand van 5/6 en 11/12 jarige leerlingen in Almere eruit?

68% van de 5/6 jarigen heeft een gaaf melkgebit, 89% van de 11/12 jarigen heeft een gaaf blijvend gebit. Er is wel een significant relatie gevonden tussen de gebitsscore en de geboorteland van de moeder. Nederlandse kinderen hebben significant vaker een gaaf gebit dan buitenlandse kinderen.

2. Hoe vaak poetsen de kinderen de tanden?

Het blijkt dat tweederde van de groep 2-leerlingen minstens tweemaal per dag poetst terwijl het percentage voor groep-8 leerlingen zelfs 85% is. Er is een significante relatie gevonden tussen het tweemaal daags tandenpoetsen en het hebben van een gaaf gebit bij 5/6 jarigen.
Daarnaast blijkt dat elektrisch poetsen vaker een gaaf gebit oplevert dan poetsen met een handtandenborstel, dit is echter niet statistisch significant.

3. Hoe vaak wordt er bij de kleuters nagepoetst?

Bijna de helft van alle ouders poetst eenmaal per dag het gebit van hun kind na, een kwart poetst vaker dan 1x per dag na en een kwart van de ouders poetst soms maar niet elke dag na. Kinderen hebben vaker een gaaf gebit indien er minimaal 1x per dag wordt nagepoetst (niet statistisch significant).

4. **Zijn er verschillen in gebitstoestand en mondhygiëne tussen groepen kinderen?**

Er is een duidelijk verschil in gebitsscore te zien als men kijkt naar de onderzochte scholen. Per school varieert het percentage gaaf gebit van 43% tot 100%, waarbij de gebitsscore per groep voor de 5/6 jarigen beduidend slechter scoort dan die van 11/12 jarigen. Daarnaast is er een groot verschil in poetsgedrag per school. Minimaal tweemaal daags poetsen wordt op de ene school door 50%, op de andere school door 100% van de leerlingen gedaan. Er wordt regelmatig een positieve (niet altijd significante) relatie gevonden tussen het tweemaal per dag poetsen en een gaaf gebit.

5. **Hoe vaak gaan kinderen jaarlijks voor controle naar de tandarts?**

Het tandartsbezoek is heel hoog, 98% van de kinderen gaat minimaal eenmaal per jaar naar de tandarts voor gebitscontrole. Er is een significante relatie gevonden tussen de leeftijd waarop kinderen voor het eerst meegaan naar de tandarts en de gebitsscore. Kinderen die tussen 0-3 jaar voor het eerst meegaan naar de tandarts hebben vaker een gaaf gebit dan kinderen die vanaf hun 4^{e} jaar voor het eerst naar de tandarts gaan voor gebitscontrole.

6. **Hoeveel kinderen gaan nooit naar een tandarts voor controle?**

Ouders van 5/6jarigen geven aan allemaal ingeschreven te staan bij een tandarts, ook al bezoekt 3% van hen nooit een tandarts voor gebitscontrole. Ouders van 11/12 jarigen geven bijna allemaal aan bij een tandarts te staan ingeschreven, slechts 2x is aangegeven dat men nog geen tandarts heeft gevonden.

7. **Hoeveel mensen hebben voorlichting via het consultatiebureau gekregen?**

Deze vraag is alleen aan ouders van 5/6 jarigen gesteld. Voor ouders van 11/12 jarigen is de tijd van het consultatiebureau vaak te lang geleden om zich dit te herinneren. 33% van de ouders van groep 2 heeft tandheelkundige voorlichting op het consultatiebureau gekregen. Zes jaar geleden was dit percentage nog 43%.

8. **Hoeveel ouders hebben behoefte aan meer informatie rond mondverzorging?**

Een kwart tot eenderde van alle ouders wenst meer geïnformeerd te worden over gebitsverzorging van hun kinderen. De meeste van hen wensen deze informatie het liefst via de school van hun kind. Moeders van buitenlandse afkomst hebben beduidend vaker behoefte aan deze informatie dan Nederlandse moeders (respectievelijk 54% en 22%).

9. **Is er een verandering te zien in gebitstoestand en mondhygiëne ten opzichte van zes jaar geleden?**

Onderzoeksresultaten laten een verslechtering van 4% zien van de gebitstoestand van 5/6 jarige kinderen in de afgelopen zes jaar. Het tweemaal daags tandenpoetsen is met 78% gelijk gebleven. De gebitstoestand van 11/12 jarigen is na zes jaar tijd duidelijk verbeterd met 13%. Wel is het 2x daags tandenpoetsen juist verminderd met 6%.
De gemiddelde gebitsscore “gaaf gebit” van alle onderzochte kinderen in de provincie Flevoland is 60% voor groep 2 en 73% voor groep 8. Indien de percentages van de gebitsscore in Almere worden vergeleken met de percentages van de gebitsscore in heel Flevoland, dan blijkt dat de Almeerse cijfers gunstiger zijn dan de Flevolandse cijfers.
Opvallend is dat de consultatiebureaus met een verschil van 10% minder voorlichting geven aan ouders van 0-4 jarigen dan zes jaar geleden.

Aanbevelingen

Hieronder volgen een aantal aanbevelingen:

- Om de mondgezondheid van basisschoolleerlingen goed te houden en indien nodig te helpen verbeteren dient het standaard preventieaanbod vanuit de Hulpverleningsdienst Flevoland aan alle basisscholen continu aangeboden te worden. Dit aanbod betreft het uitlenen van leskisten met lesmaterialen over mondgezondheid ter ondersteuning van de leerkrachten, daarnaast worden er ouderavonden over mondgezondheid gegeven door de tandheelkundig preventief medewerker (TPM). Ook worden er door deze TPM gastlessen mondverzorging voor de groepen 4 en 8 in de klas gegeven. Extra actie dient ondernomen te worden om dit aanbod structureel op “risicoscholen” te laten verzorgen.

- Om gebitsproblemen bij (jonge) kinderen te helpen voorkomen dient de tandheelkundige preventie vooral aan ouders van 0-4 jarige kinderen regelmatig gegeven te worden. Via de HVDF en de consultatiebureaus dienen de ouderbijeenkomsten intensiever te worden aangeboden.
- Mondgezondheid regelmatig onder de aandacht van leidsters van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven brengen. De voorlichting voor ouders van jonge kinderen verdient de voorkeur.
- Via de consultatiebureaus kan een groot deel van alle ouders van 0-4 jarigen bereikt worden. De HVDF/GGD dient intensiever contact te onderhouden met de Thuiszorgorganisatie om afspraken over de TGVO te maken en om ouders te adviseren om zodra hun kind 2 jaar is voor gebitscontrole naar de tandarts te gaan.
- Het tandartsbezoek blijkt, evenals 6 jaar geleden, hoog te zijn. Door middel van het tandarts verwijssysteem (vangnetfunctie van de HVDF) wordt getracht dit percentage hoog te houden.
- Uit verschillende (landelijke) onderzoeken komt naar voren dat het voor het behoud van een gezond gebit niet alleen belangrijk is wat er wordt gegeten maar vooral hoe vaak er per dag iets wordt gegeten. Een groeiend aantal kinderen eet en drinkt te vaak, te veel, te vet en/of te zoet ("grazen"). Hierdoor kunnen kinderen niet alleen te dik worden, maar kan ook de gezondheid van het gebit worden bedreigd. De collectieve tandheelkundige voorlichting dient aan te sluiten op de voedingsadviezen die jeugdartsen en –verpleegkundigen aan kinderen op school geven over gezonde voeding.

Toekomstig onderzoek

Om veranderingen te kunnen blijven vaststellen in de gebitssituatie en het gedrag ten aanzien van het eigen gebit van leerlingen, het gedrag ten aanzien van het gebit van hun kind of de informatiebehoefte van ouders blijft het wenselijk om een dergelijk gebitsonderzoek na enige tijd te herhalen. Daarnaast kan door middel van het gebruik van vragenlijsten de behoefte aan tandheelkundige zorgverlening of een tekort hieraan worden gepeild, zodat in een vroeg stadium een oplossing kan worden gezocht indien er een tandartstekort dreigt te ontstaan.

Per 1 januari 2006 gaat het zorgstelsel in Nederland drastisch veranderen. Er komt een basisverzekering voor iedereen en men kan zich individueel aanvullend bijverzekeren indien men dat wenst. Er bestaat een kans dat een groot aantal mensen door financiële gevolgen van dit stelsel niet regelmatig de tandarts zal bezoeken. Er is inmiddels al landelijk, in andere provincies, aangetoond dat diverse wetswijzigingen de laatste jaren er de oorzaak van zijn dat er een toenemend aantal volwassenen en hun kinderen minder vaak of helemaal niet meer naar de tandarts gaan voor gebitscontrole. Collectieve tandheelkundige preventie kan in de toekomst een zeer grote rol gaan vervullen als het gaat om het aanleren van een goede mondverzorging en het bereiken van de (jeugdige) inwoners in Flevoland.

Binnen het regionaal overleg jeugdtandzorg "FlevoTand" is inmiddels overleg gestart over een eventueel vervolg van de gebitsonderzoeken, zoals deze vanaf 1993 zijn uitgevoerd.

10. Overige onderzoeksrapporten in Flevoland

Reeds verschenen onderzoeksrapporten bij de Hulpverleningsdienst Flevoland rond het thema gebitssituatie en mondhygiëne:

1. J. van Slobbe-Hoekstra. Gaaf hé, die polder. Een onderzoek naar gebitstoestand bij kinderen van groep 8 in Almere-haven. Scriptie 1993.
2. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, Urk. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen van groep 2 en 8 in de gemeente Urk. 1994.
3. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, Lelystad. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeente Lelystad. 1995.
4. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, Dronten. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeente Dronten. 1997.
5. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, Noordoostpolder. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeente Noordoostpolder. 1998.
6. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, Almere en Zeewolde. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeenten Almere en Zeewolde, 1999.
7. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, Urk, eerste herhaling. Onderzoek naar gebits-toestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeente Urk, 2000.
8. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, gemeente Lelystad, eerste herhaling. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeente Lelystad, 2002.
9. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, gemeente Dronten, eerste herhaling. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen groep 2 en 8 in de gemeente Dronten, 2003.
10. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, gemeente Noordoostpolder, eerste herhaling. Onderzoek naar gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen van groep 2 en 8 in de gemeente Noordoostpolder, 2004.
11. C. van der Poel. Kiezen voor je tanden, gemeente Zeewolde, eerste herhaling. Onderzoek naar de gebitstoestand en mondhygiëne van basisschoolleerlingen van groep 2 en 8 in de gemeente Zeewolde, 2005.